

Om askes

Man har bjudit in mig till denna konferens för att tala om ett ämne som ligger långt utanför min kompetens, nämligen askes. Strängt taget har man inte uttryckligen bett mig hålla ett inlägg om just askes, men jag har ändå klart förnummit denna outtalade önskan. Eftersom jag bara har fått en timme till disposition ska jag fatta mig kort.

Nu tänker jag inte gå in på den religiösa askesen, som yttrar sig i avhållsamhet från allt som är roligt och gör livet värt att leva. För jag tror att det väsentligen är korrekt att denna avhållsamhet är en reflex hos den som inte kan få mer, från den fattige och svage, att säga: jag vill verkligen leva så här, jag gör det av fri vilja. Det är alltså självbedrägeriet som får en att tro att man har kontroll över en okontrollerbar situation, där nöd och elände råder, där statens kulurråd och de andra instanserna vänligt men bestämt har tackat nej till att stödja ens nya bidrag till kulturlivet. Posten kommer bara med avslag och refuseringsbrev.

Men arrangörerna av denna konferens har redan underminerat alla möjligheter att uppleva denna typ av askes; jag har fått all hjälp som kan tänkas, man har satt fram bord och stol åt mig, ett glas vatten, jag har fått mikrofon och ljussättning, och man har betalat mig för att hålla detta föredrag. Därför är det en annan form av askes jag vill gå in på.

Det grekiska ordet *ἀσκησις* syftar på övning (andlig eller fysisk) i syfte att uppnå fullkomlighet (*ἀσκειω* — öva, bemöda sig). Åtminstone syftar det på övning. Men för att övningen ska få god effekt behöver den fokus, koncentration. Denna samling om en enkel handling får de bästa förutsättningarna just om man reducerar alla störande moment, om man avhåller sig från det oväsentliga. Alltså är askesen redan en förutsättning för övning. Exempelvis har jag valt att avhålla mig från alla referenser till filosofer som har yttrat sig om asketisk praxis, just för att undgå ett störande moment i form av alltför många tankar. Jag ska snart ge flera exempel på en sådan form av konstruktiv askes, där man medvetet avstår från något som kan verka fördelaktigt, för att genom sparsamheten på yttre stimulans sätta sig i position att lättare kunna öva sig.

By the way, are there anyone here who does not understand Swedish? Ok, I'll give you a short summary. You see, I have been asked to speak about asceticism, and, well ... it wasn't exactly my idea to choose this subject, I'm not an expert on asceticism by any means.

Konsertprogram fredag 21 augusti 2009, kl. 19.00

Tre etyder för leksakspiano / Three studies for toy piano

Föredrag (Om askes) / Lecture (On asceticism)

Trio + Kvartett 2009

Videoteckningar / Video drawings

Kvintett för CD-spelare / Ghetto Blaster Quintet (koreograf: Vivild Bergersen)

Samtliga verk är uruppföranden, kanhända med undantag av den första etyden.

Medverkande:

Ellen Ugelvik, leksakspiano, cembalo

Simen Haugberg, oboe, engelskt horn

Ruth Solveig Steinsland, barockoboe, blockflöjter

Håkon Thelin, kontrabas

Pia Holden, dans

Risto Holopainen

Själva idén med kompositionstävlingar och priser har jag alltid funnit besynnerlig på gränsen till det motbjudande. Men i 2007 hörde jag om en tävling som gick ut på att skriva för leksakspiano, så jag bestämde mig för att göra ett undantag och skickade noterna till en leksakspianist i New York. Så blev den första etyden till, och möjligtvis blev den spelad också.

Året efter skrevs den andra etyden, och nu i år den tredje. Men de håller sig till samma tema, möjligen också genom att undgå att hålla sig till temat, för en riktigt genomförd knapphet leder fort till urspårningar. Etyder för leksakspiano är inget att leka med, men tänk om de är sådana stycken som Barthes skriver om, som är fantastiska när man spelar dem själv, men framstår som medelmåttiga när man lyssnar på dem? Det finns det bara ett sätt att ta reda på: beställ noterna och spela själv! Men de tre etydena föredrar jag nog höra Ellen Ugelvik spela.

Hela paketlösningen, konserten *in toto* alltså, betraktas av beställaren (Happy Nordiska Musik Dagar) som ett beställningsverk, ja som ett enda helhetligt verk, tror jag. Alla de andra styckena lånar tematiska idéer från de tre etydena. Och ändå består konserten av självständiga stycken. Vad är konceptet? frågar man. Ja, hur kan man ha en hel föreställning på Operan utan en samlande idé? Men det finns inget koncept. Om det funnes skulle vem som helst kunna realisera det, och resultatet vore utbytbart.

Triodelen är något som hörs men inte syns. Den är dessutom fort överstökad. Annorlunda står det till med kvartetten, skriven för en väldigt *broken* consort. Ibland säger man, nedlåtande, om min musik: "jag tycker det låter lite gammaldags!" — här är det helt på sin plats. Barockoboan och dess moderna variant är inte ens stämde efter samma ton, så den äldre modellen blir ett transponerande H-instrument i partituret. Tänk vad utvecklingen har gått framåt, från en kammarton på 415 Hz till dagens 440 och lite till!

Kan elektroakustisk musik vara kammarmusik? Jag har tidigare bestämt förnekat det, men kvintetten för bergsprängare (*ghetto blaster*, som de kallas på norska) skulle kunna utgöra ett motexempel. Det krävs i alla fall fyra musiker och en dansare för att sätta igång alla fem CD-spelarna. Och vad som verkligen menas med spatialisering borde nu stå klart för var och en. Att spatialisera är inte att vrida på några regler på ett mixerbord, utan att gå omkring och bära sig åt, bära ljudet dit man kommer åt, i jungeln såväl som på gatan. Idén är inte så märkvärdig, liknande saker gjordes redan på stormästar Blixts tid, om än på andra sätt. Det vore storhetsvansinne att försöka sätta en ny framföringspraxis för den elektroakustiska kammarmusiken, så vi gör inte det, säger vi. Istället utför vi, med rätt stor precision, de instruktioner Vivild Bergersen har gett oss.

Slutligen ska sägas att jag är inte säker på om konsertformen är optimal för att visa upp sin konst. Men det är inte så lätt att lura sig in på trendiga gallerier, så det återstår att göra som bildkonstnärerna själva, fast tvärt om: När de har lust att göra musik, kan de ställa ut den i ram och monter i den vita kuben. När en tonsättare hellre vill visa bilder, vad är då enklare än att smugla in dem bakvägen genom Operans inte särskilt vindlande gångar? Och förresten kan jag tillägga att jag har idéer till en stor installation framför Operans ingång. Den ska bestå av en hel massa granskog, helst ogenomtränglig.